

Bosansko-brdski (planinski) konj - 1. del

Odkar imamo pri nas ergelo – kobilarno bosanskih konj, zanimanje zanje narašča in ta mali konj z velikim srcem spet pridobiva priljubljenost ne samo v južnih republikah nekdanje Jugoslavije, ampak tudi v Sloveniji. Da je njegova zgodovina žlahtna in bogata, vam bomo dokazali v naslednjih vrsticah, kjer predstavljamo zgodovino tega konja.

Prvi dokazi o udomačitvi konja na področju Bosne in Hercegovine izvirajo iz železne dobe, približno iz 6. stoletja pr. n. št. Najstarejši dokaz o obstoju divjih konj na tem prostoru so

Konji pasme przewalski

Tarpan na paši

konjski zobje iz kamene dobe, odkriti pri g. Šeheru. Večina znanstvenikov se strinja, da so ti udomačeni konji imeli znaten vpliv na formiranje pasme bosansko-planinskega konja. Kako se je izvajala reja teh konj od udomačitve pa do padca regije pod rimsko upravo, ni podatkov, vendar je vzreja zanesljivo obstajala. Organizirali so jo keltski plemiči, katerih konji so bili v rimskem cesarstvu zelo cenjeni. Domicilno prebivalstvo je z 9000 konjeniki in 200.000 pešaki kar štiri leta kljubovalo osvajalskim pohodoma Rimljanov, vendar so bili v 6. letu nove dobe poraženi. V tem času so se konji uporabljali tudi za lov (izkopen kamniti relief), za prenos tovora in vprego. Posamezne družine iz okolice Bihaća so imele posebna dovoljenja iz Rima za trgovino s konji in tako so konji te regije

Pečat bosanskega kralja Tvrdka s konjem.

leta 1880, in divjega mongolskega stepskega konja przewalski, ki se je ohranil do danes.

V srednjem veku

Kdaj so se potomci tarpana in przewalskega naselili v predelih Bosne, ni bilo mogoče niti približno ugotoviti, vendar je znano, da so s prodori Hunov, Avarov in Madžarov njihovi konji po bitkah večkrat ostajali tam kot »ujetniki« in so tako ti konji domačim konjem podarili novi impulz stepske krvi, ki se je infiltriral v domači konjski potencial.

Z močnim širjenjem Bogomilov v srednjeveški bosanski državi, ki ni priznavala nikakršne vrhovne avtoritete na Zemlji, je nastala situacija, v kateri je vsak rimski papež z nestrpnostjo gledal na ljudi teh krajev in stalno vzpodbujal krščansko prebivalstvo, ki je mejilo na Bosno, h križarskim pohodom, v prvi vrsti proti Bosni.

Bosanska gospoda je ob takih spopadih uporabljala svoje majhne, toda hitre konje za taktično izigravanje in utrjevanje osvajalcev, ki so v glavnem prihajali na težkih, počasnih in okornih konjih. Konec 13. in v prvi polovici 14. stoletja je nastopilo zatišje, v katerem napadi na Bosno in Bogomile niso bili tako intenzivni. Ponovno je ogrski kralj Ludoviko leta 1463 poslal nad Bosno dve križarski vojski, vendar je bosanski ban Tvrdko porazil obe vojski in ogrski kralj je bil tako poražen, med begom pa je izgubil celo ogrski državni pečat. Bogomili so sčasoma uspeli ustvariti svojo lastno duhovno klimo, ki je bila skoraj v popolnem nasprotju z dogmatsko takratnega evropskega srednjega veka. Zato se krščanstvo v teh predelih dolgo časa ni uspelo uveljaviti, kar je bila zasluga države in njenih vojščakov, kjer je imel zelo pomembno vlogo konj.

Bosna doseže največjo moč ravno v času vladavine kralja Tvrdka, v letih od 1377 do 1391, Tvrdko pa je imel lik konja tudi v svojem pečatu.

Vzreja konj v Bosni in Hercegovini v času turške okupacije

Upadi in napadi turške vojske na Bosno in Hercegovino so trajali polnih 140 let. Ker je bila konjenica udarna moč turške vojske, je prihajal val sveže orientalske krvi, pretežno krvi arabskega konja, ki je našel ugodno podlago na domačem konju tega področja, ki je bil modificirani tarpan in przewalski. Tako je pasma nastala s križanjem domačega konja z arabcem, saj so turški vojščaki poleg drugih pasem imeli v glavnem arabske konje.

Ko je večina prebivalcev Bosne in Hercegovine sprejela islamsko vero, je varovanje in obrambo bosanskih meja porta v Carigradu prepustila bosanski gospodi, begom, agam in kapitanom. Vsak od domačih vazalov je moral v skladu z velikostjo fevda, ki mu je bil dodeljen, priskrbeti točno določeno število konj za carsko konjenico. Konji so morali biti ustrezno

hranjeni in urjeni tudi v miru, v primeru spopadov in vojskovanja pa dani v konjenico. Ker so bili spopadi na mejah pogosti, so bile potrebe za dobrimi konji velike. Čeprav ni podatkov, je bil to pravzaprav začetek organizirane vzreje konj, saj je vsaka gospoda težila k temu, da bi imela čim boljše konje. Turki so v osvajalskih pohodih, lovu, na zabavah in paradah jahali samo žrebce in bila je stvar prestiža imeti čim boljšega arabskega žrebca. Določeno število žrebcev je celo ostalo v Bosni in lastniki so neredko dovoljevali pripust svojih žrebcev na domače kobile. Tako je, čeprav ne načrtovano, teklen proces oplemenitenja domačih kobil. S širjenjem islama v te kraje so se ustvarjale nove navade in pojmovanje življenja in s časom je konj postal kult v splošnem pomenu te besede.

Konjeniki v kapetanijah

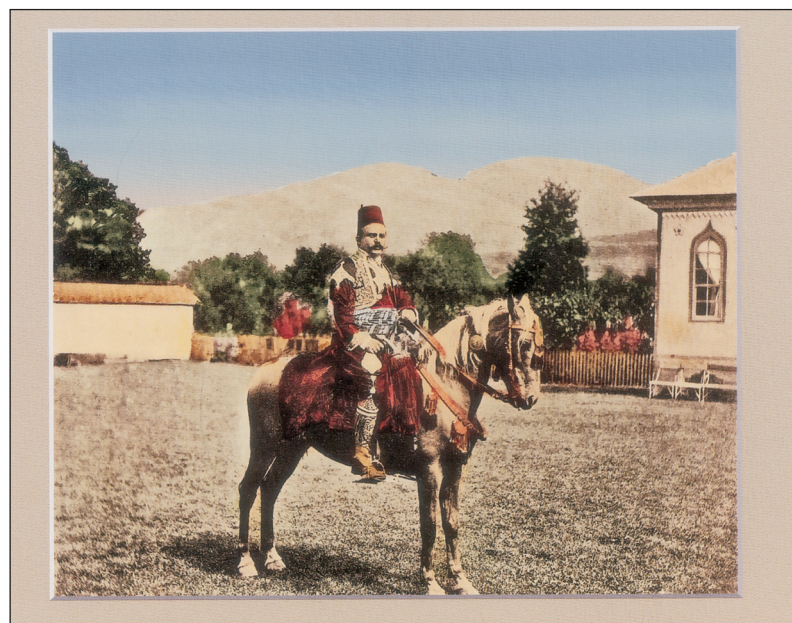
V Bosni in Hercegovini so bili manjši točno omejeni teritoriji, imenovani kapetanije, sprva samo ob meji, ki so razmejevali turško carstvo od ostalih ozemelj in vladavin. V vsaki kapetaniji so glavnino vojske sestavljali konjeniki (farisi). Vsak kapetan je imel lastne konje, ene za vojne pohode, druge za lov in zabavo, medtem ko je vsak konjenik moral imeti lastnega konja. Ocenjuje se, da je število konjenikov v vseh kapitanijah variralo med 15 in 20 tisoč, zato se vsiljuje zaključek, da je v drugi polovici 16. stoletja, ko so bile kapetanije osnovane, obstajala načrtovana vzreja konj arabske pasme in domačih konj ter križancev.

Po raziskavah prof. dr. Hrasnice so bile po celem turškem carstvu organizirane manjše ali večje vzreje konj. Bosanski Sandžak Gazi Husrev beg v Makedoniji je v prvi polovici 16. stoletja imel ergelo - kobilarno z več kot 100 kobilami, konji in žrebeti. V sredini 19. stoletja je bila na Vlašiču pri Travniku ergela derviša paše Teskeredžića, ki je po pripovedih v času goste megle padla v prepad in bila uničena.

Tudi po kriznih obdobjih je gospoda vedno imela dovolj moči in volje, da se število konj poveča in tako je porta leta 1850 v Bosno in Hercegovino poslala 10 originalnih žrebcev arabske pasme, ki so bili razdeljeni tako, da je vsak okrog (kazaz) dobil na uporabo po dva žrebca. Žrebce so uporabljali brezplačno za parjenje domačih kobil s ciljem vzdrževanja in popravljanja kvalitete, kakor tudi povečevanja številčnosti domačega konja.

Anton Dolinšek in Manca Mirnik

Fotografije so iz monografije *Bosanski brdski konj*.

Beg na konju na svojem posestvu.